

การเลือกตั้งพื้นฐาน ของความเป็นประชาธิปไตย

Academic Focus

พฤษภาคม 2566

สารบัญ

บทนำ	1
ประชาธิปไตยคืออะไร?	2
การเลือกตั้งกับระบอบประชาธิปไตย	3
ระบบการเลือกตั้ง	4
ระบบการเลือกตั้งของประเทศไทย	7
บทสรุปและความเห็นของผู้ศึกษา	12
บรรณานุกรม	14

บทนำ

ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นระบอบการปกครองรูปแบบหนึ่งที่ถูกนำไปใช้ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกโดยมีจุดเริ่มต้นมาจากนครรัฐกรีก มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) กล่าวคือ การให้พลเมืองชายที่บรรลุนิติภาวะ (อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี) ทุกคนมีส่วนร่วมในการประชุมสภาประชาชนหรือการวินิจฉัยตัดสินปัญหาของประเทศ และได้มีวิวัฒนาการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยผู้แทน (Representative Democracy) เป็นการปกครองที่ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ในการตัดสินใจทางการเมืองแทนตนเองในรัฐสภา ซึ่งผู้แทนนี้อาจมาจากการเลือกตั้ง หรือจากการสรรหาตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมายของแต่ละประเทศที่กำหนดไว้ ทั้งนี้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยผู้แทนที่ประเทศต่าง ๆ ยึดถือเป็นต้นแบบมีอยู่ 4 ระบบ คือ

- 1) ระบบรัฐสภา (Parliamentary System) ประเทศอังกฤษเป็นต้นแบบของระบบนี้ โดยมีรัฐสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติเป็นศูนย์กลางของอำนาจทางการเมืองที่มาจากตัวแทนของประชาชน
- 2) ระบบประธานาธิบดี (Presidential System) สหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบของระบบนี้ โดยมีประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งเป็นประมุขของรัฐและหัวหน้าฝ่ายบริหาร
- 3) ระบบกึ่งประธานาธิบดี (Semi-Presidential System) ประเทศฝรั่งเศสเป็นต้นแบบของระบบนี้ เป็นการนำระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดีมาปรับเข้าด้วยกัน คือ ประธานาธิบดี

เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

<https://www.parliament.go.th/library>

ต้องได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชน มีอำนาจในการยุบสภาผู้แทนราษฎร แต่งตั้งและปลดนายกรัฐมนตรี และฝ่ายบริหาร และ 4) ระบบรัฐสภาประยุกต์ (Applied Parliamentary System) ประเทศเยอรมนี เป็นต้นแบบของระบบนี้ มีประธานาธิบดีเป็นประมุขโดยเลือกมาจากที่ประชุมสหพันธ์ มีนายกรัฐมนตรีที่เลือกตั้งมาจากสภาผู้แทนราษฎรเป็นหัวหน้ารัฐบาล ระบบรัฐสภาประยุกต์นี้สภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ส่วนสภาผู้แทนมลรัฐเป็นผู้แทนจากมลรัฐที่รัฐบาลเป็นผู้เลือกสรร (สุขุม นวลสกุล, 2542, น. 11; สุรพล ศรีวิทยา, 2558, น. 78-79) จะเห็นได้ว่ารูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยในโลกยุคปัจจุบันทั้ง 4 รูปแบบให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ให้อำนาจประชาชนได้เลือกผู้แทนเข้าไปใช้อำนาจในการตัดสินใจทางการเมืองหรือการบริหารประเทศแทนตน แต่เชื่อได้ว่ายังคงมีคนตั้งคำถามว่าการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงความ เป็นประชาธิปไตยจริงหรือไม่?

ประชาธิปไตยคืออะไร?

หากกล่าวถึงที่มาและความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” จะเห็นได้ว่าคำในภาษาไทยเป็นการผสมกันระหว่างคำว่า “ประชา กับ อธิปไตย” ซึ่งตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Democracy ทั้งนี้ รากศัพท์ที่แท้จริงมาจากภาษากรีกโบราณ คือ Demokratia เป็นการผสมกันระหว่างคำว่า demos แปลว่า ประชาชน กับคำว่า kratos แปลว่า การปกครอง ดังนั้น คำว่าประชาธิปไตยจึงหมายถึงการปกครองของประชาชน และต่อมาความหมายนี้ได้กลายเป็นวาทะสำคัญตอนหนึ่งของประธานาธิบดีอับราฮัม ลินคอล์น ในการกล่าวสุนทรพจน์เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1863 (พ.ศ. 2406) เพื่อไว้อาลัยกรณีเกิดเหตุการณ์สงครามกลางเมืองของสหรัฐอเมริกา ณ เมืองเกตตีสเบิร์ก (Gettysburg) รัฐเพนซิลเวเนีย ว่า “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน จะไม่มีวันสูญสลายไปจากผืนพิภพนี้” จากวาทะดังกล่าวสามารถขยายความได้ว่า ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการเลือกผู้ปกครองหรือเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองได้โดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งประชาชนหรือพลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นผู้ปกครองได้หากได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนหรือพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศ รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศนั้นจะต้องมีจุดประสงค์เพื่อความผาสุกของประชาชนเป็นสำคัญ และจะต้องกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งของผู้ปกครองเพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ปกครองจะต้องปกครองเพื่อประชาชน หากผันแปรจากจุดหมายนี้ ประชาชนจะได้มีโอกาสเปลี่ยนผู้ปกครองผ่านทาง การเลือกตั้งเมื่อวาระของการดำรงตำแหน่งสิ้นสุดลง ระบอบประชาธิปไตยนอกจากจะให้ความสำคัญกับเรื่องของการปกครองดังกล่าวข้างต้นแล้ว ความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพยังเป็นหลักการสำคัญของความเป็นประชาธิปไตยอีกด้วย ซึ่งหลักการของความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพ สามารถอธิบายได้ดังนี้

ความเสมอภาค ตามหลักในระบอบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเหมือนกัน ความเสมอภาคนี้แบ่งออกเป็น 5 ประการ (สุขุม นวลสกุล, 2542, น. 12-16) คือ

1) ความเสมอภาคทางการเมือง คือ การที่บุคคลทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเท่า ๆ กัน เช่น การสมัครเข้ารับการเลือกตั้งหรือการออกเสียงเลือกตั้ง เมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

2) ความเสมอภาคต่อการปฏิบัติของกฎหมาย คือ ประชาชนทุกคนภายในรัฐต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับการปฏิบัติทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

3) ความเสมอภาคในด้านโอกาส คือ การเปิดโอกาสให้ทุกคนในสังคมได้ใช้ความสามารถของตนเองในการศึกษา การประกอบอาชีพ การแสวงหาความเจริญความก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

4) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ คือ มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมเพื่อให้ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน ประชาชนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

5) ความเสมอภาคทางสังคม คือ ทุกคนในสังคมเคารพซึ่งกันและกัน มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ไม่ให้ความแตกต่างทางฐานะเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลหนึ่งเหนือกว่าอีกบุคคลหนึ่ง

สิทธิและเสรีภาพ

สิทธิ (Right) คือ อำนาจอันชอบธรรมของบุคคลที่จะกระทำการได้โดยเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับโดยธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมาย รัฐไม่สามารถที่จะก้าวล่วงในสิทธิของบุคคลได้ แต่การใช้สิทธินั้นจะต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น สิทธิที่ว่ามี เช่น สิทธิในทรัพย์สินของตนเอง สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และสิทธิส่วนบุคคล เป็นต้น

เสรีภาพ (Liberty) คือ ความมีอิสระในการที่จะกระทำการใด ๆ แต่การกระทำนั้นจะต้องไม่ละเมิดกฎหมายและต้องเคารพต่อเสรีภาพของผู้อื่นด้วย เสรีภาพที่ว่ามี เช่น เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ การโฆษณา เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม เป็นต้น (จิโรช วีระสย, สุรพล ราชภัณฑารักษ์, และ สุรพันธ์ ทับสุวรรณ, 2551, น. 275-276; สุขุม นวลสกุล, 2542, น. 11-17)

หลักความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะเห็นได้ว่าไม่ได้มีอยู่เฉพาะทางด้านการเมืองแต่ยังเชื่อมโยงไปถึงด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วย ซึ่งปัจจุบันประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยต่างก็ได้บัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ๆ

การเลือกตั้งกับระบอบประชาธิปไตย

ปัจจุบันประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยการเลือกตั้งถือได้ว่าองค์ประกอบสำคัญ เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเสนอตัวเข้ามาเป็นตัวแทนในการทำงานเพื่อส่วนรวม โดยการสมัครรับเลือกตั้ง และเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้ใช้สิทธิเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในการปกครองหรือการบริหารประเทศ แต่การเลือกตั้งเพียงอย่างเดียววันนี้อาจไม่ใช่สิ่งแสดงความเป็นประชาธิปไตยหากขาดองค์ประกอบที่เป็นหลักการสำคัญ ดังนี้

1) หลักสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป (Universal Suffrage) คือ ประชาชนโดยทั่วไปย่อมมีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยปราศจากการกีดกันโดยอาศัยเหตุผลทางด้านเชื้อชาติ การนับถือศาสนา เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือความคิดเห็นทางการเมือง เป็นต้น

2) หลักการเลือกตั้งโดยเสรี (Free Vote) คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีอิสระในการตัดสินใจว่าจะเลือกหรือไม่เลือกใครก็ได้โดยปราศจากการบังคับ ชูเชิญ หรือการใช้อิทธิพลคุกคาม

3) หลักการเลือกตั้งที่ยุติธรรม (Fair Election) คือ การเลือกตั้งต้องแสดงถึงการจัดการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ ยุติธรรม ปราศจากการซื้อสิทธิขายเสียง

4) หลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา (Periodical Election) คือ การเลือกตั้งนั้นต้องมีอย่างสม่ำเสมอ มีวาระกำหนดแน่นอนว่าจะมีการเลือกตั้งเมื่อใด เช่น กำหนดให้มีการเลือกตั้งทุก 4 ปี หรือ 6 ปี เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองในกรณีที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

5) หลักความเสมอภาคของการเลือกตั้ง (Equal Suffrage) คือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนมีคะแนนเสียงเท่ากันตามหลักหนึ่งคนหนึ่งเสียง (One man, one vote)

6) หลักการเลือกตั้งโดยลับ (Secret Vote) คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต้องไม่เปิดเผยให้รู้ว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ลงคะแนนให้กับผู้สมัครคนใดหรือพรรคใด (ชูศักดิ์ ศิรินิล, 2558, น.12)

ดังนั้น หากการเลือกตั้งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้ว ย่อมส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนตามเจตจำนงของประชาชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความชอบธรรมในการให้อำนาจแก่รัฐบาลหรือผู้ปกครองที่มาจากการเลือกตั้งสามารถกระทำการต่าง ๆ ในนามของประชาชนได้อย่างเต็มที่เนื่องจากได้รับอำนาจโดยตรงจากประชาชน

อย่างไรก็ตาม ในบริบทการเมืองยุคปัจจุบันการเลือกตั้งเพื่อที่จะได้มาซึ่งผู้แทนของประชาชนเข้ามาบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตยนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาในการเลือกตั้งซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการจัดรูปแบบหรือองค์ประกอบทางการเมือง เช่น จำนวนพรรคการเมือง พฤติกรรมการลงคะแนน เป็นต้น กติกาที่ว่านี้ คือ “ระบบการเลือกตั้ง”

ระบบการเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้ง หมายถึง ระบบในการคิดคะแนนของผู้ที่มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพื่อชี้ขาดว่าใครเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนเข้าไปทำหน้าที่ในฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร ซึ่งในแต่ละประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยต่างก็ได้มีการนำระบบการเลือกตั้งมาใช้ในรูปแบบที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ วัฒนธรรมทางการเมือง ลักษณะทางสังคม และพื้นฐานทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ (พรณชญา ศิริวรรณบุศย์, 2558, น. 9-10) ทั้งนี้ ระบบการเลือกตั้งโดยทั่วไปอาจแบ่งออกเป็น 3 ระบบหลัก คือ 1) ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก (Majority System) 2) ระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วน (Proportion Representation System) และ 3) ระบบเลือกตั้งแบบผสม (Mixed-Member System) (อุดม รัฐอมฤต จรุงวิทย์ ภูมมา; สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และสตีเฟน ธนานิธิโชติ, 2564, น. 4-6)

1) ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก (Majority System)

การเลือกตั้งระบบนี้การตัดสินว่าผู้ใดได้รับการเลือกตั้งจะพิจารณาจากคะแนนเสียงว่าผู้ใดได้รับคะแนนเสียงเป็นฝ่ายข้างมาก ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากกว่าจะเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง ระบบนี้สามารถ

แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบเสียงข้างมากธรรมดาและแบบเสียงข้างมากเด็ดขาดซึ่งแต่ละแบบมีข้อดีข้อเสียต่างกัน

1.1) แบบเสียงข้างมากธรรมดา (Plurality System) การเลือกตั้งรูปแบบนี้เป็นที่นิยมโดยทั่วไป โดยผู้สมัครรับการเลือกตั้งที่ได้คะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งจะเป็นผู้ชนะการเลือกตั้ง ทั้งนี้ คะแนนเสียงข้างมากนี้ไม่จำเป็นต้องเกินกึ่งหนึ่งของจำนวนคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งหมดก็ได้ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของประเทศไทยได้ใช้รูปแบบนี้

1.2) แบบเสียงข้างมากเด็ดขาด (Majority System) การเลือกตั้งรูปแบบนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะชนะการเลือกตั้งต้องได้คะแนนเสียงมากที่สุดและมีคะแนนเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น ๆ หากในการเลือกตั้งรอบแรกไม่มีผู้สมัครคนใดได้คะแนนคะแนนเกินกึ่งหนึ่ง จะต้องเอาผู้สมัครที่ได้คะแนนลำดับที่ 1 และลำดับที่ 2 มาทำการเลือกตั้งรอบที่สอง การเลือกตั้งรูปแบบนี้จะใช้ในการเลือกประธานาธิบดีของประเทศฝรั่งเศส

2) ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน (Proportion Representation System)

ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนหรือที่เรียกว่าระบบบัญชีรายชื่อ (Party List) นี้ พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะจัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเรียงตามลำดับ โดยคะแนนเสียงที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้สมัครตามบัญชีรายชื่อจะถูกนำมาคำนวณเป็นสัดส่วนเมื่อเทียบกับคะแนนเสียงของประชาชนที่ใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมดทั่วประเทศ เพื่อใช้สัดส่วนนั้นเป็นเกณฑ์ในการจัดสรรจำนวนผู้แทนที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับ

3) ระบบการเลือกตั้งแบบผสม (Mixed-Member System)

ระบบการเลือกตั้งแบบผสมเป็นการพัฒนารูปแบบการเลือกตั้งมาจากระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากกับระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนมาผสมกัน สามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลัก คือ

3.1) ระบบผสมคู่ขนาน (Parallel System) เป็นการนำระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่เป็นระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก และระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนมาใช้คู่กัน ลักษณะของการเลือกตั้งจะแบ่งเป็น 2 ส่วนแยกกันเด็ดขาด คือ การเลือกผู้สมัครในเขตเลือกตั้งจะใช้บัตรเลือกตั้งหนึ่งใบ และการเลือกผู้สมัครในระบบบัญชีรายชื่อจะใช้บัตรเลือกตั้งอีกหนึ่งใบ การเลือกตั้งระบบนี้ประเทศไทยได้มีการนำมาใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

3.2) ระบบสัดส่วนผสม (Mixed-Member Proportional) เป็นระบบการเลือกตั้งที่ใช้บัตรเลือกตั้งสองใบเช่นกันโดยใบหนึ่งเลือกผู้แทนในเขตเลือกตั้งเป็นระบบเสียงข้างมาก ส่วนอีกใบหนึ่งเลือกผู้สมัครระบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองเป็นระบบสัดส่วน การเลือกตั้งรูปแบบนี้จะให้ความสำคัญกับคะแนนที่ประชาชนออกเสียงเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง โดยจะใช้เป็นเกณฑ์กำหนดจำนวนผู้แทนที่พึงมีได้ของแต่ละพรรคการเมือง ซึ่งจะต้องมีการคำนวณสัดส่วนผู้แทนที่แต่ละพรรคการเมืองควรได้จากคะแนนบัญชีรายชื่อทั่วประเทศ และพิจารณาจากจำนวนผู้แทนแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่าแต่ละพรรคได้จำนวนผู้แทนไปแล้วเป็นจำนวนเท่าใด จากนั้นจึงนำจำนวนผู้แทนตามสัดส่วนที่แต่ละพรรคได้มาหักลบกับ

จำนวนผู้แทนแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผลที่ได้คือจำนวนผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองจะได้รับการเลือกตั้ง แต่หากพรรคการเมืองใดมีจำนวนผู้แทนแบบแบ่งเขตรวมกันเท่ากับหรือมากกว่าจำนวนผู้แทนพึงมีได้แล้วพรรคการเมืองนั้นจะไม่ได้รับการจัดสรรผู้แทนจากแบบบัญชีรายชื่ออีก ประเทศต้นแบบของการใช้ระบบการเลือกตั้งนี้ คือ ประเทศเยอรมนี

3.3) ระบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed Member Apportionment) การเลือกตั้งระบบนี้จะใช้บัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว โดยจะนำคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งระบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดมาใช้ในการคำนวณผู้แทนระบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง ดังนั้นคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่ชนะการเลือกตั้งสามารถนำคะแนนนั้นมาคำนวณเป็นคะแนนของพรรคการเมืองได้อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งระบบการเลือกตั้งนี้ประเทศไทยได้นำมาใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ตารางที่ 1 ข้อดี-ข้อเสียของระบบการเลือกตั้งแต่ละระบบสรุปได้ ดังนี้

ระบบการเลือกตั้ง	ข้อดี	ข้อเสีย
ระบบเสียงข้างมาก	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อนและผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งมีความใกล้ชิดประชาชน รู้ปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง 2. เป็นระบบที่ส่งเสริมให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ความสำคัญต่อคุณสมบัติส่วนบุคคลไม่ส่งเสริมระบบพรรคการเมืองและการกำหนดนโยบายระดับชาติ 2. การแพ้ชนะยึดหลักเสียงข้างมากให้ความสำคัญกับคะแนนเสียงของผู้ชนะเท่านั้น ส่งผลให้พรรคการเมืองขนาดเล็กเสียเปรียบ
ระบบสัดส่วน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ให้ความสำคัญกับทุกคะแนนเสียงโดยการนำคะแนนเสียงของผู้ที่มาลงคะแนนเลือกตั้งทุกคะแนนมาคำนวณเพื่อจัดสรรจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามสัดส่วนของคะแนนเสียง 2. สภามีความหลากหลายทางความคิด และอุดมการณ์เนื่องจากการเพิ่มตัวแทนของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้น 3. พรรคการเมืองขนาดเล็กมีโอกาสได้รับการจัดสรรที่นั่งในสภาตามสัดส่วนคะแนนเสียง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความยุ่งยากในการคิดคำนวณคะแนนแบบสัดส่วน 2. ทำให้มีพรรคการเมืองหลายพรรคเข้ามาในสภารัฐบาลอาจขาดเสถียรภาพ 3. ผู้แทนที่ได้ขาดความสัมพันธ์เชื่อมโยงจากประชาชนในพื้นที่

ระบบการเลือกตั้ง	ข้อดี	ข้อเสีย
ระบบแบบผสม	<ol style="list-style-type: none"> 1. พรรคการเมืองขนาดกลางที่สามารถส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ทุกเขตมีโอกาสได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อง่ายขึ้น 2. พรรคการเมืองขนาดกลางและขนาดเล็กมีโอกาสได้ที่นั่งในสภามากขึ้น 3. คะแนนเสียงทุกคะแนนไม่สูญเปล่า และทำให้สัดส่วนที่นั่งกับคะแนนใกล้เคียงกัน 4. ลดทอนอิทธิพลของพรรคใหญ่ ทำให้ไม่มีพรรคการเมืองใดสามารถกุมที่นั่งในสภาได้อย่างเบ็ดเสร็จ 5. ส่งเสริมให้ระบบพรรคการเมืองมีความเข้มแข็งขึ้น 6. เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกพรรคที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของประชาชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวไม่สะท้อนเจตนาารมณ์ของประชาชน 2. สร้างภาระให้แก่พรรคการเมืองขนาดเล็กและพรรคการเมืองหน้าใหม่ที่มีทุนน้อยยากที่จะมีโอกาสได้ที่นั่งในสภา 3. ยากที่จะมีพรรคการเมืองใดมีเสียงข้างมากพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลที่มีเสถียรภาพได้ 4. อาจเกิดความสับสนของพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง โดยเฉพาะในประเทศที่ประชาชนยังมีความตื่นตัวทางการเมืองไม่สูงนัก และมีระบบพรรคการเมืองที่ยังไม่เข้มแข็งยังไม่สามารถจัดการผลประโยชน์ของนักการเมืองในพรรคได้ลงตัว

ที่มา : สรุปและรวบรวมจาก อุดม รัฐอมฤต; จรุงวิทย์ ภุมมา; สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ และ สติธร ธนานิธิโชติ, 2564

ระบบการเลือกตั้งของประเทศไทย

หลังจากที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลากว่า 90 ปี ประเทศไทยได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป จำนวน 27 ครั้ง โดยการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 เป็นการเลือกตั้งครั้งล่าสุด ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีการเลือกตั้งแต่ละครั้งได้มีการเปลี่ยนระบบหรือรูปแบบวิธีการเลือกตั้งที่แตกต่างกันไปตามบริบทของสถานการณ์ทางการเมืองหรือสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เช่น เพื่อป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง การขาดเสถียรภาพทางการเมือง หรือแม้กระทั่งเพื่อชิงความได้เปรียบในทางการเมือง เป็นต้น (กล้า สมทวนิช, 2566)

สำหรับการเลือกตั้งทั่วไปของประเทศไทยได้นำระบบการเลือกตั้งทางอ้อม (Indirect Election) และระบบเลือกตั้งโดยตรง (Direct Election) มาใช้ในการเลือกตั้ง โดยการเลือกตั้งแต่ละครั้ง สรุปได้ดังนี้

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งแรก ประเทศไทยจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 เป็นการเลือกตั้งผู้แทนแบบทางอ้อม แบ่งออกเป็น 3 ชั้นโดยแต่ละชั้นยึดเกณฑ์คะแนนสูงสุด กล่าวคือ ชั้นแรก ประชาชนแต่ละหมู่บ้านใช้สิทธิออกเสียงเลือกผู้แทน จำนวน 1 คน ชั้นที่สอง ผู้แทนหมู่บ้านทำการเลือกผู้แทนตำบล และชั้นที่สาม ผู้แทนตำบลทำการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรของจังหวัดอีกต่อหนึ่ง การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นวิธีการแบ่งเขตแต่ละเขตให้เลือกผู้แทนราษฎรได้ 1 คน โดยถือเอาจำนวนราษฎร 200,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2480 เป็นการเลือกตั้งทางตรง ใช้วิธีแบ่งเขตเลือกตั้งโดยแต่ละเขตให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้ 1 คน และถือเอาจำนวนราษฎร 200,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 เป็นการเลือกตั้งทางตรง ใช้วิธีแบ่งเขตเลือกตั้งโดยแต่ละเขตให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้ 1 คน และถือเอาจำนวนราษฎร 200,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2489 เป็นการเลือกตั้งทางตรง ใช้วิธีแบ่งเขตเลือกตั้งโดยแต่ละเขตให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้ 1 คน และถือเอาจำนวนราษฎร 200,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2491 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยวิธีรวมเขตถือเอาจังหวัดหนึ่งเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่ง และถือเอาจำนวนราษฎร 200,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยวิธีรวมเขตถือเอาจังหวัดหนึ่งเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่ง และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยวิธีรวมเขตถือเอาจังหวัดหนึ่งเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่ง และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2500 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยวิธีรวมเขตถือเอาจังหวัดหนึ่งเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่ง และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยวิธีรวมเขตถือเอาจังหวัดหนึ่งเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่ง และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 10 เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2519 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 12 เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2522 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 15 เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 16 เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 17 เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 18 เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 19 เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 เป็นการเลือกตั้งทางตรงโดยใช้วิธีการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างการแบ่งเขตและการรวมเขตเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด และถือเอาจำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทนราษฎร 1 คน (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ศูนย์บริการข้อมูลและกฎหมาย, 2539, น. 5-7)

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 20 เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2544 เป็นการเลือกตั้งระบบใหม่ภายหลังได้มีการกำหนดกติกาการเลือกตั้งใหม่ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ ออกแบบให้ระบบการเมืองและพรรคการเมืองขนาดใหญ่มีความเข้มแข็ง โดยการใช้ระบบเลือกตั้งแบบผสมคู่ขนาน กำหนดให้มีผู้แทนมาจากระบบเขต จำนวน 400 คน และมาจากระบบสัดส่วนหรือบัญชีรายชื่อ จำนวน 100 คน สำหรับการเลือกผู้แทนระบบเขตจะใช้ระบบเสียงข้างมากแบบเขตเดียวเบอร์เดียว ส่วนการเลือกผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อจะใช้ระบบสัดส่วน คือ คะแนนเสียงที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้สมัครตามบัญชีรายชื่อจะถูกนำมาคำนวณเป็นสัดส่วนเมื่อเทียบกับคะแนนเสียงของประชาชนที่ใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมดทั่วประเทศ เพื่อใช้สัดส่วนนั้น เป็นเกณฑ์ในการจัดสรรจำนวนผู้แทนที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับ (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2565, น. 30-44)

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 21 เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 การเลือกตั้งครั้งนี้ยังคงใช้ระบบการเลือกตั้งแบบผสมคู่ขนานเช่นเดียวกับการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 20

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 22 เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2549 การเลือกตั้งครั้งนี้ยังคงใช้ระบบการเลือกตั้งแบบผสมคู่ขนานเช่นเดียวกับการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 20 และ ครั้งที่ 21 แต่การเลือกตั้งครั้งนี้ถูกผู้ตรวจการแผ่นดิน

ของรัฐบาลขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า “กรณีการดำเนินการของคณะกรรมการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปตั้งแต่วันที่ 2 เมษายน 2549 จนถึงปัจจุบัน มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ”

ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาและวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นการเลือกตั้งที่มีชอบจึงต้องมีการเลือกตั้งใหม่ อย่างไรก็ตาม ยังไม่ทันได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใหม่ก็เกิดการทำรัฐประหารขึ้นในวันที่ 19 กันยายน 2549 การเลือกตั้งจึงต้องเลื่อนออกโดยไม่มีกำหนด (นรนิติ เศรษฐบุตร, ม.ป.ป.)

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 23 เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2550 หลังจากเกิดเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 มีผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถูกยกเลิกไปและได้มีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ขึ้นมาใช้บังคับแทน ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีการออกแบบระบบเลือกตั้งใหม่โดยลดจำนวนผู้แทนในระบบบัญชีรายชื่อจาก 100 คน เหลือ 80 คน และเปลี่ยนจากเขตเลือกตั้งทั่วประเทศเป็นเขตเลือกตั้งภูมิภาคโดยแบ่งพื้นที่ประเทศออกเป็น 8 กลุ่มจังหวัด แต่ละกลุ่มจังหวัดมีผู้แทนระบบสัดส่วนได้ 10 คน ในการคำนวณในการเลือกผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อจะใช้วิธีนำคะแนนที่ทุกพรรคการเมืองได้รับในกลุ่มจังหวัดนั้นมารวมกันแล้วคำนวณเพื่อหาสัดส่วนที่แต่ละพรรคได้รับ ผู้สมัครระบบสัดส่วนจะได้รับเลือกตามเกณฑ์คะแนนที่คำนวณได้เรียงตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง สำหรับการเลือกตั้งแบบเขตได้เปลี่ยนจากแบบเขตเดียวคนเดียว เป็นระบบเขตเดียวหลายคนเหมือนกับการเลือกตั้งก่อนปี 2540

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 24 เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 การเลือกตั้งครั้งนี้ยังคงใช้ระบบผสมแบบคู่ขนาน แต่ได้มีการปรับแก้ไขสัดส่วนผู้แทนแบบเขตกับบัญชีรายชื่อใหม่ตามที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งเป็น 375 เขต แต่ละเขตมีผู้แทนได้ 1 คน รวมมีผู้แทนแบบแบ่งเขตทั้งสิ้น 375 คน สำหรับผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อใช้ระบบบัญชีรายชื่อแบบปิดโดยพรรคการเมืองเป็นผู้จัดทำ ใช้ทั้งประเทศเป็นเขตเลือกตั้งเดียวและให้มีผู้แทนในระบบบัญชีรายชื่อนี้จำนวนทั้งสิ้น 125 คน

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 25 เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 การเลือกตั้งครั้งนี้ใช้ระบบการเลือกตั้งเช่นเดียวกับการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 24 แต่เนื่องจากการเลือกตั้งครั้งนี้อยู่ท่ามกลางความวุ่นวายทางการเมืองมากมาย มีการชุมนุมปิดล้อมหน่วยเลือกตั้ง พรรคการเมืองบางพรรคไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และประเด็นสำคัญได้มีผู้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินขอให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องและมีมติเสียงข้างมากว่าพระราชกฤษฎีกายุบสภา พ.ศ. 2556 เฉพาะในส่วนที่กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 ไม่สามารถจัดการให้เป็นการเลือกตั้งวันเดียวกันที่ราชอาณาจักร จึงไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 108 วรรคสอง

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 26 เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 เป็นการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกหลังจากการทำรัฐประหารเมื่อปี 2557 ภายใต้กติกาการเลือกตั้งใหม่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยใช้ระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนทั้งสิ้น 500 คน แบ่งเป็นแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน 350 คน และแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง จำนวน 150 คน ผู้มีสิทธิออกเสียงจะลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครแบบแบ่งเขตเพียงอย่างเดียว โดยใช้วิธีการนับคะแนนแบบเสียงข้างมาก และนำผลคะแนนดังกล่าวมาคำนวณให้แก่บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองด้วย

การเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 27 เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 เป็นการเลือกตั้งครั้งล่าสุดของประเทศไทย และเป็น การเลือกตั้งครั้งที่ 2 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่การเลือกตั้งครั้งนี้ ได้มีการแก้ไขกติกาการเลือกตั้งอีกครั้งโดยใช้ระบบเลือกตั้งแบบผสมคู่ขนานเหมือนกับที่ใช้ในการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยกำหนดให้มีผู้แทนราษฎรจำนวนทั้งสิ้น 500 คน มาจากระบบเขต จำนวน 400 คน และมาจากระบบสัดส่วนหรือบัญชีรายชื่อ จำนวน 100 คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องลงคะแนนโดยใช้บัตรเลือกตั้ง 2 ใบ เพื่อเลือกผู้แทนระบบเขตแบบแบ่งเขตเลือกตั้งซึ่งจะใช้ระบบเสียงข้างมากแบบเขตเดียวเบอร์เดียว และแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้นซึ่งจะใช้ระบบสัดส่วน

จากวิวัฒนาการการเลือกตั้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้ระบบการเลือกตั้งซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 ช่วงระยะเวลา ดังนี้

ช่วงระยะเวลาแรก เริ่มตั้งแต่ที่มีการเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2475 เป็นการเลือกตั้งทางอ้อมภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 หลังจากนั้นเป็นการเลือกตั้งโดยตรงเรื่อยมาจนถึงการเลือกตั้งครั้งที่ 19 เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539 เป็นการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดา (Majoritarian System)

ช่วงระยะเวลาที่สอง การเลือกตั้ง ครั้งที่ 20-24 เป็นการเลือกตั้งระบบใหม่ ซึ่งหลังจากมีการปฏิรูปการเมืองได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งจากเดิมที่เป็นระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดาเพียงอย่างเดียวมาเป็นการเลือกตั้งระบบผสม อันเป็นการผสมผสานระหว่างระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากกับการเลือกตั้งระบบสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อ (Mixed-Member Majoritarian System: MMM) โดยใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง หลังการรัฐประหารเมื่อปี 2549 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งในส่วนของระบบการเลือกตั้งยังคงเป็นการใช้ระบบผสมแบบคู่ขนาน แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบางประการ เช่น การแบ่งเขตเลือกตั้งที่กลับไปใช้การแบ่งเขตเลือกตั้งแบบรวมเขตเลือกตั้งไม่เกินสามคน การใช้เขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจากเดิมใช้ประเทศเป็นเขตเลือกตั้งเป็นการแบ่งออกเป็น 8 เขตเลือกตั้ง เป็นต้น

ช่วงระยะเวลาที่สาม การเลือกตั้งครั้งที่ 25-27 หลังจากการทำรัฐประหารเมื่อปี 2557 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ใช้ระบบการเลือกตั้งและการนับคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบัญชีรายชื่อแบบใหม่ ที่เรียกว่า ระบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed Member Apportionment System: MMA) กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จำนวน 500 คน แบ่งเป็นแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 350 คน โดยใช้ระบบเลือกแบบหนึ่งเขตหนึ่งคน และแบบบัญชีรายชื่อ 150 คน แต่ด้วยปัญหาของระบบการคิดคำนวณสัดส่วนผู้แทนแบบบัญชีรายชื่อ ต่อมา ในปี 2564 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อนำระบบการเลือกตั้งระบบผสมระหว่างแบบเสียงข้างมากกับแบบสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อ (Mixed-Member Majoritarian System: MMM) ในระบบคู่ขนานบัตรเลือกตั้งสองใบกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่งดังที่ได้นำมาใช้ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2566 (ยุทธพร อิศรชัย, ม.ป.ป.)

ทั้งนี้ การออกแบบระบบการเลือกตั้งแต่ละครั้งนอกจากจะมีจุดมุ่งหมายในการแก้ไขข้อบกพร่องที่พบจากการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ๆ มาไม่ว่าจะเป็นปัญหาความมีเสถียรภาพของรัฐบาล ความเข้มแข็งของระบบพรรคการเมือง การให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองขนาดเล็ก เป็นต้น แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าส่วนหนึ่งทำการแก้ไขเพื่อชิงความได้เปรียบของพรรคการเมือง ถ้าหากเปรียบเทียบระบบการเลือกตั้งที่ประเทศไทยใช้มาตั้งแต่ปี 2540 จนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามีข้อดีข้อด้อยที่แตกต่างกันซึ่งบางระบบมีข้อดีในเรื่องของการสร้างความเข้มแข็งของพรรคการเมืองขนาดใหญ่และสร้างความมีเสถียรภาพของรัฐบาล แต่มีข้อด้อยคือความเป็นสัดส่วนระหว่างคะแนนเสียงกับที่นั่งในสภาหรือหลักความยุติธรรมของคะแนนและการเปิดโอกาสให้กับพรรคการเมืองขนาดเล็กได้มีที่นั่งในสภา ดังจะเห็นได้จากระบบการเลือกตั้งผสมแบบคู่ขนานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หรือกรณีระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ใช้ระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมมีข้อดีในการส่งเสริมให้พรรคการเมืองขนาดเล็กได้มีโอกาสมีที่นั่งในสภามากขึ้น แต่ในทางกลับกันทำให้เกิดระบบหลายพรรคแบบกระจาย ส่งผลให้ระบบพรรคการเมืองอ่อนแอ และทำให้เกิดรัฐบาลผสมจำนวนมากพรรคจึงส่งผลให้รัฐบาลขาดเอกภาพในการดำเนินนโยบายการบริหารประเทศ (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2565, น. 81-82)

อย่างไรก็ตาม ในสังคมโลกยุคปัจจุบันต่างให้การยอมรับว่าการเลือกตั้งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งยังเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการให้ประชาชนได้เลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ในการตัดสินใจทางการเมืองแทนตนเองด้านบริหารประเทศ ซึ่งในแต่ละประเทศต่างก็ออกแบบระบบการเลือกตั้งให้สอดคล้องรองรับต่อระบบและวัตถุประสงค์ของผู้แทนแต่ละประเภท และคำตอบสำหรับคำถามที่ว่า การเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงความเป็นประชาธิปไตยจริงหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจากหลักการพื้นฐานที่เป็นมาตรฐานสากล ซึ่งได้รับการยอมรับจากสังคมประชาธิปไตย โดยจะต้องประกอบไปด้วยหลักสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป หลักการเลือกตั้งโดยเสรี หลักการเลือกตั้งที่ยุติธรรม หลักการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา หลักความเสมอภาคของการเลือกตั้ง และหลักการเลือกตั้งโดยลับ หากการเลือกตั้งเป็นไปตามหลักการดังกล่าวแล้วย่อมส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้แทนตามเจตจำนงของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

บทสรุปและความเห็นของผู้ศึกษา

สังคมรัฐสมัยใหม่ต่างให้การยอมรับว่าการเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเสนอตัวเข้าสมัคร

รับเลือกตั้ง และการให้ประชาชนได้ใช้สิทธิในการเลือกผู้แทนของตนเข้าไปบริหารประเทศ ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล หรือการตรากฎหมาย อันเป็นการแสดงออกถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ดังนั้น การเลือกตั้งกับประชาธิปไตยจึงมีความสัมพันธ์กันในแง่ของการเป็นเงื่อนไขสำคัญในการให้อำนาจแก่รัฐบาลหรือผู้ปกครองที่มาจาก การเลือกตั้งตามเจตจำนงของประชาชน สามารถกระทำการต่าง ๆ ในนามของประชาชนได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากได้รับอำนาจโดยตรงจากประชาชน

แต่หากกล่าวว่าการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกถึงความ เป็นประชาธิปไตยอาจไม่ถูกต้องเสียทีเดียว ถ้าการเลือกตั้งนั้นปราศจากองค์ประกอบที่เป็นหลักการสำคัญที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ การเลือกตั้งที่จะเป็นพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตยนั้นประชาชนโดยทั่วไปย่อมมีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยปราศจากการกีดกันโดยอาศัยเหตุผลทางด้านเชื้อชาติ การนับถือศาสนา เพศ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือความคิดเห็นทางการเมือง มีอิสระในการตัดสินใจว่าจะเลือกหรือไม่เลือกใครก็ได้ โดยปราศจากการบังคับ ชูเชื้อ หรือการใช้อิทธิพลคุกคาม มีการจัดการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ ยุติธรรม ปราศจากการซื้อสิทธิขายเสียง ต้องมีการจัดการเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ มีวาระกำหนดแน่นอนว่าจะมีการเลือกตั้งเมื่อใดเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนต้องมีคะแนนเสียงเท่ากันตามหลักหนึ่งคนหนึ่งเสียง และการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต้องเป็นการลงคะแนนแบบลับและมีหลักประกันเพียงพอที่จะไม่ให้ผู้อื่นรู้ว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ลงคะแนนให้กับผู้สมัครคนใดหรือพรรคการเมืองใด ดังนั้น หากการเลือกตั้งหรือระบบการเลือกตั้งของประเทศใดไม่สอดคล้องกับหลักการเลือกตั้งดังกล่าวย่อมส่งผลให้การเลือกตั้งนั้นไม่ใช่การเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

จัดทำโดย

นายฉัตรชัย ศรีเมืองกาญจนา

กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ

โทร 0 2242 5900 ต่อ 5731

Email : sapagroup1@gmail.com

บรรณานุกรม

- กล้า สมุทวณิช. (2566). “การเลือกตั้ง” ในประเทศไทย : เราเคยใช้อะไร แบบไหนมาบ้าง?. สืบค้น 12 พฤษภาคม 2566 จาก <https://pridi.or.th/th/content/2023/04/1479>
- จิระโชค วีระสย, สุรพล ราชภัณฑารักษ์, และ สุรพันธ์ ทับสุวรรณ. (2551). รัฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะรัฐศาสตร์.
- ชูศักดิ์ ศิรินิล. (2558). ระบบการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภากับพัฒนาทางการเมืองของประเทศไทย. **จลนิตี**, 12(2), น. 1-27.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. (ม.ป.ป.). เหตุการณ์สำคัญทางการเมืองไทย สมัย พ.ศ. 2520-ปัจจุบัน. สืบค้น 15 กรกฎาคม 2566 จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=2_%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%99_%E0%B8%9E.%E0%B8%A8._2549
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2565). ระบบเลือกตั้งเพื่อลดความขัดแย้งและส่งเสริมคุณภาพประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง.
- ประภัสสร ทองยินดี. (2558). ประชาธิปไตย: แนวคิดและหลักการเบื้องต้น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 5(3), น. 11-21.
- พรรณชญา ศิริวรรณบุศย์. (2558). ระบบเลือกตั้งกับการคาดคะเนชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคการเมือง. สืบค้น 28 เมษายน 2566 จาก <http://www.cusri.chula.ac.th/wp-content/uploads/2020/11/01.pdf>
- “พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475” (27 มิถุนายน 2475). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 49, น. 1-14.
- ยุทธพร อิสรชัย. (ม.ป.ป.). ระบบการเลือกตั้ง (Election System). สืบค้น 18 พฤษภาคม 2566 จาก [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9A%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%95%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87_\(Election_System\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9A%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%95%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87_(Election_System))
- ศิริพงษ์ จาดไร่ชิง, กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, และ พระมหาอรุณ ปณญารุโณ. (2564). รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 1(3), น. 66-77.
- สุขุม นวลสกุล. (2543). การเมืองและการปกครองไทย (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุรพล ศรีวิทยา. (2558). การปฏิรูปโครงสร้างตุลาการในระบอบประชาธิปไตยไทยภายใต้กรอบอำนาจตุลาการ. **จลนิตี**, 12(1), น. 73-94.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. สืบค้น 11 เมษายน 2566 จาก <https://dictionary.orst.go.th/>

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ศูนย์บริการข้อมูลและกฎหมาย. (2539). การเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2539.

กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

อุดม รัฐอมฤต; จรุงวิทย์ ภุมมา; สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, และ สติธร ธนานิธิโชติ (2564). การเปลี่ยนระบบการเลือกตั้งกับทิศทางการเมืองไทยในอนาคต. **จุดนิติ**, 18(4), น. 1-32.